

УДК 332.122:379.84 (477.75)

**АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЯХІВ РОЗВИТКУ
РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ АР КРИМ***Павленко И.Г.*

В статті виконано аналіз сучасного стану розвитку рекреаційного комплексу регіону, виявлені групи об'єктивних і суб'єктивних чинників, перешкоджаючих функціонуванню комплексу. Сформульовані основні заходи щодо розвитку комплексу в перспективі

Ключові слова: рекреаційний комплекс, розвиток, регіон.

Основна мета розвитку Кримського регіону у 2007 р. полягає в забезпеченні динамічної збалансованості у всіх сферах економіки та покращання якості життя населення. При цьому у рамках розвитку реального сектору економіки однією з пріоритетних задач являється становлення рекреаційного комплексу шляхом залучення внутрішніх та іноземних інвестицій. Тому сьогодні надзвичайно актуальним є питання визначення оптимальної стратегії розвитку нових форм рекреаційної діяльності та здійснення ефективної політики її практичної реалізації. Причому, до регіонального рекреаційного комплексу, як функціонально-територіальної системи слід віднести сукупність суб'єктів різних організаційно-правових форм і видів економічної діяльності, результатом функціонування яких є комплексний, поліфункціональний рекреаційний продукт [10, с. 9].

Дослідження форм, методів, принципів управління регіональним розвитком посідає одне з центральних місць серед сучасних вітчизняних і зарубіжних досліджень, що дозволяє створити науково – методичне забезпечення практичного розвитку окремих регіональних утворень. Так, системному розгляду питань функціонування регіональних систем управління присвячена робота Карпенко С.А., у якій обгрунтовано комплекс методологічних підходів до вивчення макроструктури регіональної системи управління соціально–економічним розвитком [4, с. 63–59]. За думкою Данілішина Б.М., «регіональний соціально–економічний розвиток відображає процеси, що відбуваються в кожному територіальному утворенні, а також неблагополуччя в економічному розвитку територіальних утворень, які можуть мати значний вплив на економічний стан країни загалом» [2, с. 89–90].

Як вважає Аметов Р.Ф., «сучасне курортно–рекреаційне господарство Криму по своїх масштабах і структурі далеко не скрізь відповідає вимогам оптимального функціонування», причому «... ефективне функціонування рекреаційного господарства можна забезпечити тільки шляхом розробки концепції його розвитку, з визначенням пріоритетів та меж ефективного використання рекреаційних ресурсів на основі системи їх економічних оцінок» [1, с. 81–82].

Підсумовуючи існуючу практику регіонального і галузевого управління можна зазначити, що ступінь міжвідомчої координації при обгрунтовуванні та виборі пріоритетів регіонального розвитку не відповідає сучасним вимогам, оскільки комплексні та галузеві програми розвитку не стикаються між собою, аналіз ефективності їх виконання не проводиться, у зв'язку з чим ускладнюється виконання основ стійкого розвитку регіону.

Тому функціонування рекреаційного комплексу, з врахуванням нових економічних умов функціонування, вимагає вдосконалення та розробки нових методичних підходів до організації системи управління.

На підставі вищевикладеного метою даного дослідження є вивчення проблем розвитку рекреаційного комплексу регіону та визначення можливих шляхів підвищення ефективності її управління.

Рекреаційний комплекс загалом розвивається швидкими темпами: зростають обсяги туристських потоків, туристського споживання (об'єм реалізації всіх видів послуг), бюджетних надходжень від туристської діяльності (табл. 1). Кількісно динаміку розвитку можна виявити, розглянувши основні показники комплексу, що наведені в таблиці 1. [5–9].

Таблиця 1.

Основні показники ефективності діяльності рекреаційного комплексу АР Крим за 2002–2006 рр.

№ п/п	Показники	Одиниця виміру	Роки				
			2002	2003	2004	2005	2006
1	Кількість курортно–рекреаційних установ	одиниць	646	626	628	628	633
2	Об'єм реалізації всіх видів послуг (в діючих цінах) комплексу	млн. грн.	703,8	980,5	1293,0	1332,0	1372,0
3	Відпочило та пролікувалося, у тому числі: - організованих - неорганізованих	млн. чол.	4,0	4,1	4,9	5,2	5,1
			1,0	1,1	1,1	1,1	1,1
			3,0	3,0	3,8	4,1	4,0
4	Прибуток (в діючих цінах)	млн. грн.	45,0	45,0	45,0	45,9	66,7
5	Зріст податкових надходжень	%	25,3	6,2	4,6	15	22,9
6	Чисельність працюючих	тис. чол.	50,0	50,0	48	48,5	50,4

Рівень показників, які характеризують ефективність діяльності комплексу за кілька років, не можна назвати стабільним.

Починаючи з 2002 р. в автономії відзначається ріст кількості відпочиваючих, прибуваючих в автономію на відпочинок і лікування. За підсумками 2005 р. чисельність відпочиваючих досягла 5,2 млн. чол. Проте в 2006 р., у зв'язку із зростанням цін на залізничні квитки та дорожчанням вартості путівок у санаторно-курортних установах відбулося незначне зниження чисельності відпочиваючих. За підсумками 2006 р. в республіку прибуло на відпочинок і лікування 5,1 млн. чол., що на 57,1 тис. людей менше, ніж у 2005 р.

Однак, зріст відпочиваючих, забезпечується за рахунок їх неорганізованої частки, яка виступає у якості резерву збільшення надходжень до бюджету АР Крим.

Розвиток ринкової економіки вимагає поліпшення якісних характеристик діяльності рекреаційного комплексу, а не штучного нарощування їх обсягів. Щорік кількість туристів, які відвідують Крим, у 2 рази перевищують чисельність населення регіону. В той же час менш ніж 3% працездатного населення зайнято у туризмі.

Зріст показників, які представлені реально, не відображає параметри розвитку рекреаційного комплексу. Нарощування обсягів відбувається переважно за рахунок екстенсивних факторів, оскільки не задіяні ресурси інтенсифікації виробництва та інноваційних перетворень. Тому автором, для з'ясування причин зміни цих показників, виявлено фактори, які впливають на ефективність роботи рекреаційного комплексу (рис. 1).

Впродовж останніх п'яти років розвиток комплексу відбувається під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів.

При цьому критеріями ефективності та результативності реалізації завдань регіональної політики виступали:

- збільшення коефіцієнта завантаження засобів розміщення санаторно-курортного та туристичного комплексу на 5 – 10 % в період міжсезоння;
- збільшення чисельності організованих відпочиваючих від 4,5% на 9,1 % за рахунок розширення рамок курортного сезону та організації зимового відпочинку в Криму (новорічні тури);
- збільшення обсягу реалізації всіх видів послуг на 2,7 %;
- доведення середнього рівня рентабельності підприємств комплексу до 15 %.

Подальший розвиток рекреаційного комплексу стримують такі основні фактори:

- збільшення вартості туристичних і супутніх послуг внаслідок дорожчання вартості енергоносіїв;
- відміна нульової ставки ПДВ на постачання туристських послуг нерезидентам;
- вживання 20 % ставки ПДВ на послуги закладів розміщення, що робить їх неконкурентоздатними на європейському ринку, де рівень цієї ставки складає 5 – 7%;
- припинення державного фінансування заходів, спрямованих на розвиток туризму.

ОБ'ЄКТИВНІ ФАКТОРИ
Внутрігалузові: високий ступінь морального і фізичного зносу матеріально–технічної бази підприємств; технологічна відсталість; низький рівень комфортності послуг, які надаються
Кліматичні: сезонність більшості здравниць негативно позначається на їх фінансовому стані
СУБ'ЄКТИВНІ ФАКТОРИ
Законодавчі: правова нестабільність; невідповідність нормативно–правової бази, яка регулює взаємостосунки у комплексі, міжнародному законодавству
Відносини власності: відсутність законодавчого регулювання процесів приватизації установ курортної галузі державної і комунальної власності, стримуюча отримання недержавних інвестицій на розвиток курортної сфери; недотримання інвесторами інвестиційних зобов'язань в процесі приватизації; складність процедури підтвердження власності на санаторно–курортні установи іноземних держав, що також призводить до втрат бюджетів всіх рівнів
Економічні: наявність 98 об'єктів незавершеного будівництва курортно–туристичної сфери, будівництво яких не ведеться; значні втрати місцевих бюджетів від пільг, що надаються; недостатня по обсягах фінансування державна підтримка реклами національного туристичного продукту на внутрішньому і міжнародному ринку туристичних послуг
Міжгалузові: недосконалість взаємостосунків між установами рекреаційного комплексу та установами інших комплексів регіону; відсутність науково обґрунтованих рекомендацій раціонального використання природних територій, їх моніторингу і прогнозування розвитку

Рис. 1. Фактори впливу на розвиток рекреаційного комплексу регіону

Так, наприклад, підвищення вартості енергоносіїв викликало подорожчання туристських послуг, впродовж літнього сезону 2005 р. в середньому на 23 % за добу обслуговування. Це призвело до скорочення на 11 % кількості внутрішніх туристів, які скористалися послугами вітчизняних туроператорів за цей період. Знизилися також темпи збільшення загального потоку внутрішніх туристів від 5–8 % в 2003–2004 рр. до 1 % в 2005 р.

Крім того, зберігається низька якість рекреаційних послуг. Основними причинами цього є:

- моральний і фізичний знос засобів розміщення, кількість яких скорочувалася впродовж 1998–2004 рр.;
- незавершеність процесів сертифікації і категоризації послуг розміщення (послуги сертифіковані менш ніж в 45 % готельних закладів);
- неефективне управління готельними і курортними підприємствами комунальної і державної власності (впродовж останніх 8 років готельне господарство загалом є збитковим, використання місткості складає 24–33%);
- невідповідність обслуговуючого персоналу до надання послуг на рівні світових стандартів;
- незадовільне науково–методичне забезпечення екскурсійної діяльності і фізичний знос транспортних засобів.

На даному етапі розвитку рекреаційного комплексу в регіоні основними іноземними споживачами її послуг залишаються туристи із Росії, питома вага яких є найбільшою та складає 34 % загального в'їзного потоку за 2005 р. і 44 % потоку організованих туристів і 33 % потоку самодіяльних (приватних) туристів. Це свідчить про економічну залежність кримського ринку від попиту російського споживача і потребує диверсифікації експорту послуг по декільком напрямкам з метою мінімізації відповідних ризиків.

ВИСНОВКИ

Сучасний рекреаційний комплекс АР Крим характеризується недостатньою комплексністю в розвитку регіонального господарства. Рекреація не домінує в економічній структурі, не відповідає вимогам організації рекреаційного потоку, характеризується низьким рівнем комфорту здравниць та високими цінами на рекреаційні послуги, яскраво вираженою сезонністю рекреаційного господарства, відсутністю єдиної рекреаційної політики функціонування та управління курортами, дисбалансом, який склався в рекреаційному освоєнні прибережних і внутрішніх територій. Тому вважаємо за необхідне впроваджувати заходи по стимулюванню комплексного підходу до розвитку рекреаційного комплексу регіону. Для цього, в першу чергу, необхідно звернути увагу на формування та реалізацію стратегії просування регіонального турпродукта на зовнішній ринок, активізацію рекламно-інформаційної діяльності. саме це є предметом подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аметов Р.Ф. Региональные особенности развития хозяйственного комплекса Крыма. – Донецк: ИЭПИ НАН Украины. ООО «Юго-Восток,Лтл», 2001. – 282 с.
2. Данилишин Б. Проблемы и приоритеты регионального развития Украины // Экономика Украины. – 2005. – № 12. – С. 89–90.
3. Закон України «Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2007 р.» // Урядовий кур'єр. – 2006. – № 155. – 379 с.
4. Карпенко С.А Региональная система управления социально-экономическим развитием как объект изучения // Ученые записки ТНУ им. В.И. Вернадского. – Серия Экономика. – Том 14. – 2001. – № 1. – С. 63–69.
5. Постановление ВР АР Крым «О Программе социально-экономического развития АР Крым на 2003 г.» от 16 апреля 2003 г. № 519–3/03 // Сборник нормативно-правовых актов АР Крым. – 2003. – № 4. – Ст. 325.
6. Постановление ВР АР Крым «О Программе социально-экономического развития АР Крым на 2004 г.» от 18 февраля 2004 г. № 817–3/04 // Сборник нормативно-правовых актов АР Крым. – 2004. – № 2. – Ст. 60.
7. Постановление ВР АР Крым «О Программе социально-экономического развития АР Крым на 2005 г.» от 16 марта 2005 г. № 1230–4/05 // Сборник нормативно-правовых актов АР Крым. – 2005. – № 3. – Ст. 170.
8. Постановление ВР АР Крым «О Программе социально-экономического развития АР Крым на 2006 г.» от 22 февраля 2006 г. № 1580–4/06 // Сборник нормативно-правовых актов АР Крым. – 2006. – № 2. – Ст. 20.
9. Постановление ВР АР Крым «О Программе социально-экономического развития АР Крым на 2007 г.» от 22 марта 2007 г. № 386–5/07 // Сборник нормативно-правовых актов АР Крым. – 2007. – № 3. – Ст. 24.
10. Устойчивое развитие рекреационно-экономического комплекса Крыма: Монография / Коллектив авторов; Под ред. д.э.н., проф. А.В. Ефремова – Симферополь: «Таврия», 2002. – 300 с.